

บทความออนไลน์

ถอดบทเรียน ‘โรคระบาด ปี ค.ศ.1918’ เมื่อความประมาททำให้ การเฉลิมฉลองปีใหม่ต้องถูกยกเลิก

1.

สถานการณ์ COVID-19 ทั่วทั้งโลกวิกฤตอย่างรุนแรงมากขึ้น แม้จะมีข่าวดีว่าวัคซีนกำลังทยอยใช้กันในหลายประเทศ และมีการสั่งจองกันมากมาย แต่ยอดผู้ติดเชื้อเสียชีวิตจาก COVID-19 ก็ยังเข้าขั้นสาหัส ยิ่งในประเทศไทย การติดเชื้อพุ่งสูงขึ้นในช่วงใกล้สิ้นปี จึงเรียกได้ว่า COVID-19 ยังคงเป็นโรคระบาดที่แสนอันตรายต่อมนุษยทุกคนบนโลกนี้เป็นอย่างยิ่ง

หลายประเทศได้ออกมาตรการล็อกดาวน์ ปิดสถานที่กิจการหลายแห่ง รวมถึงไม่อนุญาตให้มีการรวมตัวกันจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ โดยเฉพาะบรรยากาศแบบส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ซึ่งปกติจะมีการจัดงานเฉลิมฉลองกันอย่างเต็มที่ แต่ปีนี้เป็นปีที่แตกต่างจากปีอื่นๆ ดังนั้นเราคงจะได้เห็นการจัดงานปีใหม่ทั่วโลกที่ซบเซา ไม่คึกคัก บางที่ก็ต้องงดจัดกันไปเลย

สถานการณ์วิกฤตแบบนี้ ไม่ใช่ว่าในอดีตเราจะไม่เคยเจอมาก่อน เพราะการเฉลิมฉลองส่งท้ายปีเก่า ค.ศ.1918 ต้อนรับปีใหม่ ค.ศ.1919 ก็เป็นการเฉลิมฉลองปีใหม่ที่ซบเซาเช่นกัน เนื่องด้วยมีการแพร่ระบาดของไข้หวัด ซึ่งกว่าจะซาลงไป มันก็สร้างความเสียหายให้กับมวลมนุษยชาติเพราะมีคนติดโรคนี้นักว่า 500 ล้านคน เสียชีวิตประมาณ 50-100 ล้านคน เรียกได้ว่าเป็นการแพร่ระบาดที่รุนแรงอย่างมาก ภายได้เทคโนโลยีการแพทย์ที่ยังไม่ทันสมัยเหมือนปัจจุบัน

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ARIT NPRU

2.

หลายคนอาจจะทราบแล้วว่าไข้หวัดที่ระบาดในปี ค.ศ.1918 นั้น ถูกเรียกว่าไข้หวัดสเปน ซึ่งในเวลาต่อหลักฐานหลายชิ้นชี้ว่า โรคนี้ไม่ได้มีต้นกำเนิดมาจากสเปนเลย ไม่เหมือนกับ COVID-19 ที่มีแหล่งกำเนิดจุดเริ่มต้นการระบาดจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน แต่เนื่องจากว่าโรคนี้นั้นเกิดขึ้นในช่วงที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุโรปถูกเป็นไฟจากการโรมรันชนฆ่ากัน

ตอนนั้นประเทศที่เข้าร่วมสงครามต่างรู้แล้วว่าทหารของตนติดโรคประหลาดจากสนามรบ แต่ไม่มีใครอยากจะเผยแพร่ข้อมูลนี้ เฝอญสเปนนั้นไม่ได้เข้าร่วมสงครามและไม่มีการเซนเซอร์สื่อ เมื่อมีคนติดโรคประหลาดนี้ในสเปน จึงมีการนำเสนอข่าว และนั่นจึงทำให้เกิดชื่อไข้หวัดสเปน ซึ่งจะระบาดกระจายไปทั่วโลกทันที

ช่วงนั้นมีข่าวโจมตีสเปนว่าเป็นตัวการทำให้เกิดโรคระบาดนี้ ในอังกฤษมีการเขียนข่าวว่าอากาศของสเปนที่ร้อนนี้แหละทำให้โรคนั้นแพร่กระจาย ส่วนในอังกฤษนั้น อากาศมันหนาว เชื้อโรคไม่น่าอยู่รอดได้ แน่แน่นอนว่าข่าวนั้นไม่เป็นความจริง เพราะสุดท้ายการแพร่กระจายของโรครักลูกกลมไปถึงอังกฤษ ชนิดว่าคนงานเกือบครึ่งหนึ่งต้องหยุดลาป่วยเพราะติดโรคนี้นั่นเอง

แม้กระทั่งอาณานิคมอังกฤษอย่างอินเดีย ประเมินว่ามีคนอินเดียเสียชีวิตจากโรคนี้นั้น 50 คนจากประชากร 1,000 คน เหตุการณ์นี้นำไปสู่การโจมตีเจ้าอาณานิคมว่า จัดการปัญหาผิดพลาดจนทำให้คนอินเดียในวรรณะต่ำเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เป็นการจุดประเด็นเรียกร้องปลดแอกตัวเองจากอังกฤษ กลายเป็นเชื้อไฟในการลุกฮือที่จะสำเร็จในอีก 30 กว่าปีต่อมา

ความพิเศษของปี ค.ศ.1918 นั้นคือสงครามโลกครั้งที่ 1 เพิ่งจะสิ้นสุดลงในเดือนพฤศจิกายน บรรยากาศเฉลิมฉลองที่สงครามยุติทำให้มีขบวนพาเหรด คนออกมาพบปะกัน ทหารหาญเดินทางกลับบ้าน ใครก็เห็นว่าการชนะสงครามโลกเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ น่าสนใจว่าการจัดการไข้หวัดประหลาด ทั้งหมดนี้จึงเอื้อให้เกิดการแพร่ระบาดอย่างมาก เพียงแค่อาทิตย์แรกของเดือนธันวาคม ก็มีคนตายจากโรคนี้นั้นแล้วกว่า 10 ล้านคน ประชากร 1 ใน 4 ของอังกฤษต่างป่วยด้วยไข้หวัดชนิดนี้

แถมการเฉลิมฉลองคริสต์มาสก็

ไม่มีการห้ามยกเว้นหรือสิ่งเล็กน้อยในหลายพื้นที่

จึงยิ่งทำให้โรคแพร่กระจายไปได้ไวอย่างยิ่ง

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ARIT NPRU

แม้จะมีคำสั่งของเจ้าหน้าที่ถึงมาตรการป้องกันโรคระบาดออกมา ทั้งปิดโรงเรียน ปิดโรงภาพยนตร์ แต่กองทัพและรัฐบาลต่างเห็นตักกันว่า ควรจะทดลองชัยชนะสงครามโลกกันก่อน ความล่าช้าตรงนี้ยิ่งทำให้มีคนป่วยและคนเสียชีวิตมีมากขึ้น สุดท้ายกว่ามาตรการแยกคนป่วยออกจากคนปกติจะเกิดขึ้น คนก็ติดโรคเป็นจำนวนมากแล้ว แถมตอนนั้นการใส่หน้ากากป้องกันยังไม่ใช่ว่าเรื่องรณรงค์กันเหมือนการแพร่ระบาดของ COVID-19 ในตอนนี้ด้วยซ้ำไป ประเมินกันว่ามีคนกว่าแสนคนที่สูญเสียคนรักจากการแพร่ระบาดของโรคนี้ ผิงสหรัฐอเมริกา สื่อนำเสนอข่าวชัยชนะของสงครามโลก ทหารกลับบ้านด้วยความปีติรักชาติ **ประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน (Woodrow Wilson)** สดุดีสันติภาพ โดยไม่ได้พูดถึงโรคระบาดด้วยซ้ำไป

โดยตัววิลสันเองแกก็จะติดโรคนี้อด้วยขณะไปเจรจาสนธิสัญญาแวร์ซาย ที่ฝรั่งเศส โดยตอนนั้นเขาพยายามอย่างมากที่จะไม่ให้มีการลงโทษประเทศแพ้สงครามอย่างเยอรมันรุนแรงเกินไป แต่มีนักประวัติศาสตร์พบว่าเพราะความป่วยของแกทำให้ร่างกายแกไม่เต็มร้อย สุดท้ายการผลักดันของแกจึงไม่สำเร็จ เกิดการชู้ตริตชูดเนื้อให้เยอรมันต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามอย่างหนัก จนเศรษฐกิจเยอรมันมีปัญหา และทำให้เกิดกลุ่มฝ่ายขวาในประเทศสร้างภาพว่าสนธิสัญญาแวร์ซายมันคือสัญญาแห่งการเอาเปรียบอย่างมาก การสร้างภาพดังกล่าวถูกนำไปขยายต่อโดยกลุ่มการเมืองนาซีที่ปลุกระดมให้ประชาชนเห็นด้วยกับการฉีกสนธิสัญญานี้ทิ้งเสียและก่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ในเวลาต่อมา ไม่น่าเชื่อว่าโรคระบาดจะส่งผลเป็นทอดๆ ได้ขนาดนี้

3.

ในช่วงที่ทหารอเมริกันกลับบ้านกัน มีการจัดงานฉลองในช่วงคริสต์มาส คนแห่ออกมาร่วม ออกมาเต้น กิน ช็อกโกแลต ดูขบวนทหารอย่างตื่นตาตื่นใจ ภายใต้ความสนุกสนานนี้ ก็ทำให้เชื่อได้แพร่กระจายสู่คนเป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อนหน้านี้คนอเมริกันหลายคนเจอกับภัยของโรคนี้อแล้ว ถึงขนาดว่าเทศกาลขอบคุณพระเจ้า หลายครอบครัวอเมริกันนั่งฉลองกันเงียบๆ ไม่คุยอะไร เพราะเจอความสูญเสียของคนรัก เหลือเพียงเก้าอี้เปล่าๆ ในห้องอาหารให้ได้คิดถึงกันเท่านั้น

แม้การเฉลิมฉลองในช่วงเทศกาลเมื่อ 100 ปีก่อนนั้น คนเราจะยังไม่เดินทางกันถี่ขนาดทุกวันนี้ แต่เมื่อครอบครัวมาเจอกันกัน ยังไม่มีการกักกันโรค เชื้อก็ยังแพร่กระจายไปได้ง่าย และถึงแม้จะมีการปิดโรงเรียน เพื่อไม่ให้เด็กมารวมตัวกัน แต่ในยุคนั้นมันไม่มีอินเทอร์เน็ต เด็กไม่ไปโรงเรียน ก็ไปรวมตัวกันที่ถนนเที่ยวเล่นกัน ยิ่งทำให้เชื้อโรคนี้อ

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ARIT NPRU

ซึ่งจะแพร่กระจายและทำอันตรายกับเด็กและวัยรุ่นไปถึงวัยผู้ใหญ่ (แตกต่างจาก COVID-19 ที่มีอัตราการเสียชีวิตในหมู่ผู้สูงอายุมากกว่า) จึงลุกลามไปอย่างรวดเร็ว ถึงขนาดว่าต้องมีการฝังศพกันมากกว่าปกติเพราะมีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดอย่างมาก

ในที่สุดเมื่อโรคมันแพร่กระจายขนาดนี้ รัฐบาลเลยต้องสั่งเอาจริงเพื่อยับยั้งการแพร่ระบาด มีการสั่งปิดโบสถ์เพื่อไม่ให้คนมารวมตัวกัน สั่งลดกิจกรรมพบปะ เพื่อหวังหยุดผู้ติดเชื้อให้น้อยลงกว่านี้ แต่เพียงโรงพยาบาลก็เต็มอย่างรวดเร็ว แอมหมอพยาบาลก็ขาดแคลน เพราะถูกส่งไปรักษาดูแลทหารในสงครามกันไปก่อนหน้านี้แล้ว

เรียกได้ว่าผู้ป่วยหลายคน

ต่างได้รับการดูแลรักษาจากที่บ้าน

โดยเพื่อนญาติมิตรแทนบุคลากรทางการแพทย์

ความรุนแรงของโรคทำให้หน้าหนังสือพิมพ์ทั้งระดับชาติและท้องถิ่นยุคนั้นเต็มไปด้วยรายชื่อบุคคลที่ตายในสงคราม และคนที่เสียชีวิตจากโรคระบาด เรื่องที่กินใจมาก คือเรื่องของทหารหนุ่มที่เอาตัวรอดจากแนวหน้า แต่ต้องมาตายจากการติดโรคเมื่อกลับประเทศ

ทั้งนี้แม้จะมีการคิดค้นวัคซีน แต่ปรากฏว่ามันได้ผลต่ออาการปวดบวมมากกว่า แอมนักวิจัยในตอนนั้นก็ไม่ได้รู้ด้วยซ้ำว่าใช้หวัดนี้เกิดจากไวรัส พวกเขาคิดว่ามันเกิดจากแบคทีเรีย นอกจากวัคซีนที่คิดค้นมาจะใช้ไม่ได้ผลในการปราบโรคแล้ว มันยังเกิดผลข้างเคียงต่อคนที่โดนฉีดไปด้วย

ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจว่าในสมัยนั้นกล้องจุลทรรศน์ที่ส่องหาไวรัสเจอ มันยังไม่ได้ถูกคิดค้นผลิตขึ้นมาเลย แพทย์จึงเห็นแต่แบคทีเรียและคิดว่ามันเป็นต้นตอของโรคระบาดนี้ กว่าเราจะมารู้ว่าต้นตอของโรคนี้เกิดจากไวรัส ก็เกือบ 15-16 ปีหลังการแพร่ระบาดไปแล้ว

ถึงที่สุดแต่ละเมือง แต่ละประเทศก็ใช้มาตรการล็อกดาวน์ โดยในอเมริกานั้น บางเมืองสั่งห้ามออกจากบ้าน หากใครฝ่าฝืนจะมีโทษปรับซึ่งสูงมากหากเทียบกับค่าเงินสมัยนี้

ดังนั้นเราจึงไม่ต้องพูดว่า การเฉลิมฉลองปีใหม่ในปีนั้นจะซบเซาและเจียบเหงาแค่ไหน เพราะก็อย่างที่เห็นกันอยู่ว่า หลังจากคริสต์มาสมา โรคระบาดมันแพร่กระจายไปทั่ว จนต้องใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดเพื่อยุติโรคนี้ ปีใหม่เข้าสู่ ค.ศ.1919 จึงแทบไม่มีการเฉลิมฉลองแต่อย่างใด

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ARIT NPRU

นอกจากนี้ช่วงหลังปีใหม่เป็นต้นมา การแพร่กระจายของโรคนี้อีกยังพุ่งสูงขึ้นอีกเป็นระลอก โดยในช่วงต้นปี ค.ศ. 1919 นั้น ประชากร 1 ใน 3 ของโลกเสียชีวิตจากโรคระบาดนี้ ความโหดร้ายของมันทำให้ในปี ค.ศ.1918 อายุขัยของชาวอเมริกัน ลดลงจากเดิมไป 12 ปีเลยทีเดียว

“พวกเราทำอะไรผิดไปหรือ มันเป็นเรื่องยากที่จะพูด แต่เหมือนมาตรการรับมือของเราคล้ายกับชีสสวิสเลย คือมันเต็มไปด้วยรูโหว่ ซึ่งเราก็คงพยายามทำอย่างเต็มที่ที่สุดแล้ว แต่ไม่ว่าจะมีการเว้นระยะห่างหรือไม่เว้น เราก็คงเกิดการแพร่กระจายของโรคไม่ไหว คำถามที่เกิดขึ้นขณะนี้คือ ประชาชนจะออกไปข้างนอกและติดโรคนี้อีกเมื่อไหร่เท่านั้นเอง”

4.

โรคระบาดนี้กินเวลาประมาณ 2 ปีนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1918 ที่เราระบุการระบาดได้อย่างชัดเจน มีประชากร 1-3% ของโลกเสียชีวิต ซึ่งไม่มีเชื้อโรคชนิดไหนจะก่อเหตุได้อย่างรุนแรงขนาดนี้ และในเวลาต่อมาอยู่ดีๆ มันก็ยุติการแพร่ระบาดลงได้แบบอัศจรรย์ใจ ทั้งให้มนุษย์ในตอนนั้นงงว่ามันหายไปไหน ต่างคาดการณ์ในเวลาต่อมาว่าที่โรคนี้อันตรายไป เพราะเชื้อโรคมีการวิวัฒนาการให้รุนแรงน้อยลง เพราะตัวที่รุนแรงกว่านั้นก็ล้มตายจากตามมนุษย์จำนวนมากกันไปแทบหมดแล้ว

บทเรียนจากประวัติศาสตร์ของโรคระบาดในปี ค.ศ.1918 ปรากฏให้เห็นแล้วว่า ภัยที่อยู่ตรงหน้าแท้ๆ มนุษย์กลับลงมือ เพราะมัวไปสนใจเรื่องอื่น จนในที่สุดมันจึงเกิดหายนะอย่างน่าอัศจรรย์ที่รุนแรงจนทำให้การเฉลิมฉลองปีใหม่ในปี ค.ศ.1919 ดูร่อยและปนเปื้อนด้วยหายนาน้ำตาเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้นในปี ค.ศ.2020 นี้ และอีกไม่กี่วันจะถึงปีใหม่ ค.ศ.2021 การดูแลสุขภาพตัวเองไม่ประมาทกับโรคระบาด เห็นใจในความเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ไม่มีใครอยากติดเชื้อโรคกันแน่ แม้ปีนี้จะเป็นที่ร่ำราน แต่ประวัติศาสตร์ก็สอนเราไว้ว่า มนุษย์จะก้าวข้ามอุปสรรคความเลวร้ายทั้งหมดเพื่อสร้างโลกใหม่ที่ดีกว่าเดิมได้

ขอเพียงเรียนรู้จากประวัติศาสตร์ เราจะไม่มีวันเดินหลงทางในปัจจุบันอย่างแน่นอน

ที่มา <https://thematter.co/thinkers/pandemic-1918-and-lost-celebration/131958>

